

Антон РАДЬКО,
студент 3 курсу спец. «Політологія»
кафедри політології і державного управління
(Ужгородський національний університет)

ПОЛІТИЧНА МЕНТАЛЬНІСТЬ КАРПАТОРУСИНІВ У ДИСКУРСІ АНТИАВТОРИТАРИЗМУ ТА ДИВЕРСИФІКАЦІЇ

Етнополітичний ландшафт карпаторусинської громади вражає своєю транскордонністю та стабільністю комунікацій між його різними групами дислокованими на території різних держав Центрально-Східної Європи, де домінують титульні нації Європейського Союзу. Політологічний дискурс цієї проблематики завжди мав важливе місце за часу різних хвиль національного відродження карпаторусинів, незважаючи на різні складнощі потестарних відносин кластерів карпаторусинів, розбитих по різним політіям імперського або антидемократичного типу [2].

Для конструктивного пошуку рішень описаної проблематики автор пропонує розглянути дискурс через категорію політична ментальність людської групи. Політична ментальність – поняття, яке характеризує вплив національної або/водночас етнічної ментальності як цілісної системи та її окремих елементів на політичні процеси, а також зворотну дію політичної сфери на ментальні риси відповідної людської спільноти. Підставою для виокремлення цього поняття є можливість диференціації об'єкта ментального відображення і виділення в ньому політичних компонентів [6].

На переконання автора статті, однією з головних ланок описаного дискурсу етнополітичної генези карпаторусинського етносу є функціональна система елементів його політичної ментальності, що склалася протягом трьох хвиль національного відродження карпаторусинів (1-а хвиля – 1848–1914 рр.; 2-а хвиля – 1918–1939 рр.; 3-а хвиля – 1988 р. – дотепер) [3].

Сучасна політична наука пропонує багато підходів до розгляду політичної ментальності певної людської спільноти – етносу, нації, соціуму.

У цій статті автор пропонує розглянути політичну ментальність карпаторусинів за функціональними сегментами, що автор виділив протягом аналізу історії етнополітичної генези цього народу. Ці сегменти, на думку автора, дозволили карпатським русинам зберегти відносну згуртованість і громадську репрезентативність із певною автономією національно-культурної діяльності зі здатністю вчиняти внутрішній спротив НЕрусинським публічним адміністраціям протягом тривалих періодів часу, які були описані у попередньому абзаці [3].

Протягом огляду історії карпаторусинства варто виділити перший елемент його політичної ментальності є, з погляду автора статті, **антиавторитаризм**.

Антиавторитаризмом у контексті ментального алгоритму напрацьованої протягом подій геополітики країн Європи XIX–XXI ст. політичної поведінки карпаторусинства є колективне психоаналітичне прагнення до прийняття колективних і консенсусних рішень в історичних формах віче, толок і рокашах [4, с. 98; 5, с. 463]. Наведені форми є традиційним для русинської громади форматом порядку й прийняття окремих предметних рішень у населених пунктах, де проживали карпаторусини організованою більшістю (здебільшого, у селах) або компактною меншістю [2; 3]. Ця меншість консолідувалася та інтегрувалася навколо культурних громадських товариств, закладів освіти навколо релігійних громад православної церкви, що була особливим осередком для формування повноцінної карпаторусинської ідентичності протягом перших двох хвиль національного «пробудження» (курсив наш – А.Р.) [2; 3].

Але треба зазначити, що ці речення описують тільки половину суті антиавторитаризму як функціонального компоненту політментальності карпаторусинів. Другою половиною антиавторитаризму карпаторусинства є свідоме ідейне й ментальне протистояння легітимації серед себе власних авторитарних форм врядування у вигляді надання певним особам диктаторських повноважень, виділення груп населення із неформальними привілеями та розширеним доступом до економічних і управлінських ресурсів. Особливим проявом цього ментального алгоритму в історії карпаторусинства є демократичне протистояння із державами поліетнічного, соціалістичного або староімперського типу протягом усіх хвиль свого національного «пробудження» через чисельні спроби встановлення партнерських відносин на засадах запровадження широкої за повноваженнями автономії та дипломатичного співробітництва.

Принагідно варто відзначити, що карпаторусинство, за спостереженням автора статті, ніколи не використовувало для просування своїх національних інтересів насильницькі або терористичні методи, чим займаються, зазвичай, структури антидемократичного спрямування [2; 3].

Другим спеціальним сегментом політичної ментальності карпатських русинів є **диверсифікація**.

Диверсифікація перекладається як урізноманітнення, але для карпаторусинства вона набула дуже цікавого, специфічного значення в його етногенезі [1]. Загалом треба зазначити, що значення сегменту диверсифікації у політичній ментальності індивідів і колективів, на думку автора статті, полягає в тому, що вона забезпечує максимальне психоаналітичне прийняття, усвідомлення й відтворення автентичних груп і категорій населення за різними первинними ознаками як ландшафт, спосіб життя, побут, господарство, генетика, фізіологія, релігія, мистецтво тощо. Це забезпечує потужне джерело для довгострокового й продуктивного розвитку в різних аспектах етносу, що дасть йому достатнє довге життя в історичній і популяційній площинах.

Карпаторусинство продемонструвало свою диверсифікацію через адаптацію до багатой природи Карпатських гір та різних ідеологій, релігій і урядів титульних держав, які власне там і розкинулися. Наприклад, результатом цього стало побутування до нині різнобарвних етнічних груп карпаторусинської громади в різних країнах. Наприклад, на території Республіки Польща в районі міжріччя Сяну та Дунайця розташувалася група, що називають себе «лемки», на території Закарпаття в Україні живе група, яка ідентифікує себе як «долиняни», а в Автономному Краї Воєводина у Республіці Сербія є група карпаторусинів, що називаються «руснаками» (курсив наш – А.Р.). Кожна з цих груп створювала власні національно-культурні товариства, заходи й проекти з національної підтримки та популяризації карпаторусинської політики та культури [2; 3].

Отже, компоненти політичної ментальності карпатських русинів у вигляді антиавторитаризму та диверсифікації є ключами до невичерпної енергії для досягнення природних політичних цілей демократичної консолідації та інтеграції карпаторусинства в єдиний й протяжний етноментальний і прозорий культурний простір для початку нової хвилі національного відродження, що розпочнеться інституціональним етапом національного відродження, яке ознаменується створенням сталих і повноважних інститутів правового й публічного врядування карпаторусинського народу.

Список використаних джерел:

1. Гончарова Н. П. Диверсифікація. *Енциклопедія Сучасної України: онлайн-версія* / редкол.: І. М. Дзюба та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. URL: <https://esu.com.ua/article-24218> (дата звернення: 08.10.2023).
2. Маґочій, Павло-Роберт. Народ нізвідки: ілюстрована історія карпаторусинів / пер. з англ. С. Біленького, Н. Кушко; сюжет. комент. до іл. В. Падяка. Видання друге, доповнене. Ужгород: Видавництво Валерія Падяка, 2023. 120 с. ілюстрації + карти.
3. Маґочій Павло-Роберт. Підкарпатська Русь: формування національної самосвідомості (1848-1948). Видання 2-е перероб., доповнене / Передмова В. Фенича; Випуск. ред., покажч. Л. Ільченко; Ред. В. Падяк. Ужгород: Вид-во Валерія Падяка, 2021. XLVIII с. + 768 с.
4. Російсько-русинський словник: у 2 т. 65000 слів / Склав І. Керча. Ужгород: ПоліПрінт, 2012. Т. 1. 580 с. (російською та русинською мовами).
5. Російсько-русинський словник: у 2 т. 65000 слів / Склав І. Керча. Ужгород: ПоліПрінт, 2012. Т. 2. 596 с. (російською та русинською мовами).
6. Рудакевич О.М. Ментальність політична. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/25051/1/10%D0%9C%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0.pdf> (дата звернення: 08.10.2023).